

ANALYTICKÝ KOMENTÁR K TLAČOVEJ SPRÁVE

Detailnejšie výsledky prieskumu o dopadoch koronakrízy na firmy a podnikateľov v stavebníctve

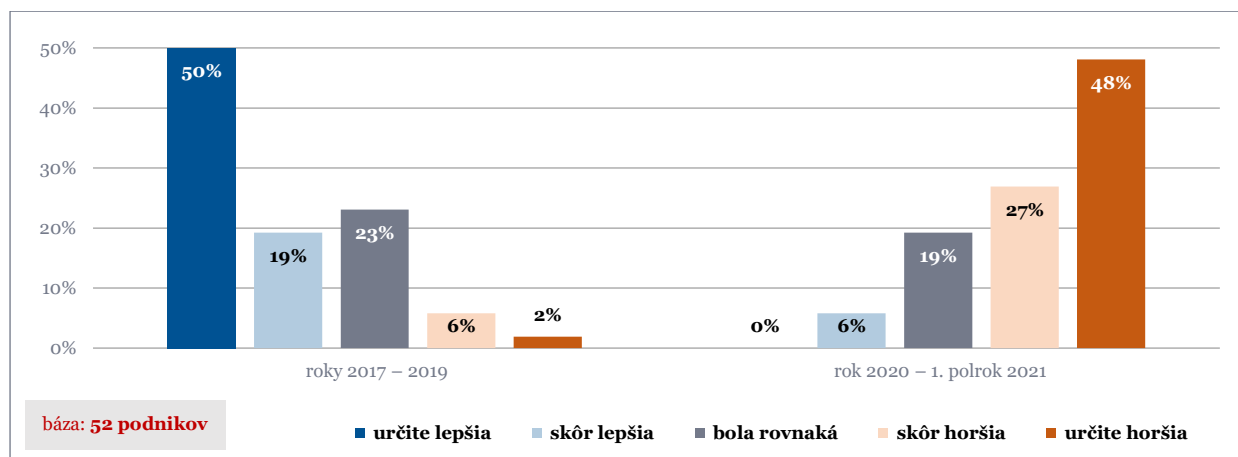
Bratislava 12. 7. 2021

Pokračujúci prepád trhu so stavebnými zákazkami, dlhé lehoty splatnosti faktúr pri verejných stavbách atakujúce finančnú stabilitu stavebných podnikov počas koronakrízy, nezačatá, resp. vlečúca sa príprava nových projektov a ďalšie problémy v oblasti verejnej výstavby, či nedostatočná výška štátnej „proticovidovej“ pomoci, nesplniteľné podmienky i zdĺhavý a prebyrokratizovaný spôsob jej získania s minimálnym efektom pre stavebné firmy a podnikateľov strádajúcich v dôsledku koronakrízy...

... toto sú niektoré z hlavných záverov prieskumu o dopadoch koronakrízy na firmy a podnikateľov pôsobiacich v stavebníctve, ktorý v 2. kvartáli 2021 zrealizoval Inštitút stredoeurópskych štúdií IstroAnalytica pre Zväz stavebných podnikateľov Slovenska (ZSPS) a Slovenský živnostenský zväz (SZZ) na vzorke firiem a živnostníkov z tohto sektora.

Dopady koronakrízy na trh so stavebnými zákazkami

Zástupcovia firiem podnikajúcich v stavebníctve hodnotili trh so stavebnými zákazkami počas koronakrízy (rok 2020 – 1. polrok 2021) veľmi negatívne. **Až tri štvrtiny z nich (75 %) označili situáciu ohľadne objemu stavebných zákaziek počas 1. a 2. vlny koronakrízy za určite, resp. skôr horšiu, ak toto obdobie porovnali so situáciou pred rokom 2020. Za určite horšie obdobie ho dokonca označila takmer polovica všetkých stavebných podnikov (48 %).**

Hodnotenie situácie na trhu pred a počas koronakrízy z hľadiska dostatku stavebných zákaziek

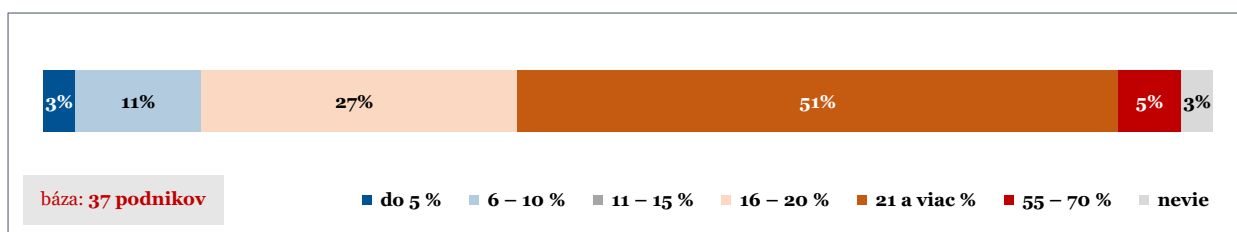
Zdroj: IstroAnalytica pre ZSPS a SZZ

Nedostatok stavebných zákaziek sa podpísal aj na tržbách týchto podnikov. **Až 7 z 10 firiem** uviedlo, že vplyvom koronakrízy **zaznamenali za rok 2020 pokles tržieb za vlastné produkty/služby v porovnaní s rokom 2019**. U viac ako polovice týchto subjektov (**56 %**) sa tento prepád tržieb pohyboval **až na úrovni 21 a viac %** a ďalšia **necelá tretina zúčastnených firiem (27 %)** zaznamenala **medziročný pokles tržieb na úrovni 16 – 20 %**. Zvyšných 14 % subjektov poklesli tržby v roku 2020 oproti roku 2019 do 10 %.

Hodnotenie dosiahnutých tržieb počas koronakrízy – porovnanie roka 2020 oproti roku 2019

Zdroj: IstroAnalytica pre ZSPS a SZZ

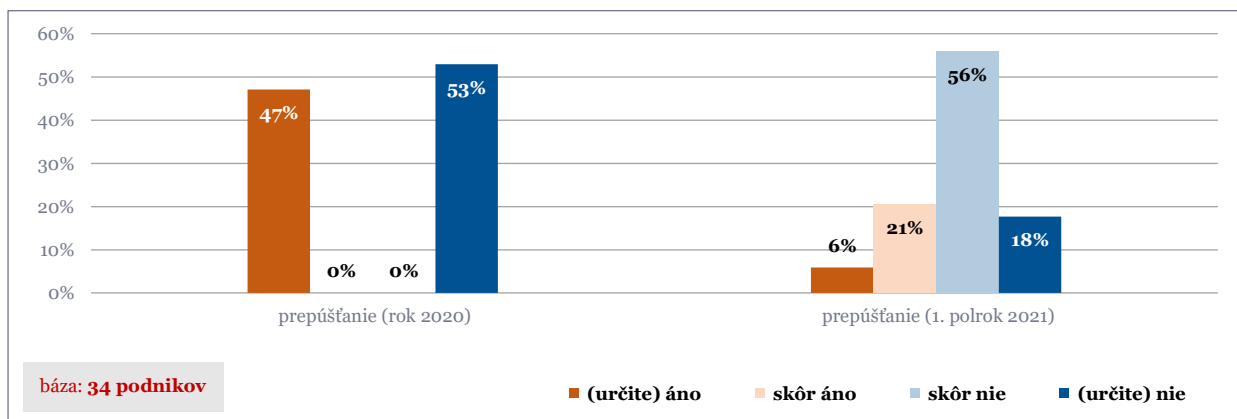

Miera ročného poklesu tržieb počas koronakrízy – porovnanie roka 2020 oproti roku 2019

Zdroj: IstroAnalytica pre ZSPS a SZZ

Dopady koronakrízy na zamestnanosť v stavebných podnikoch

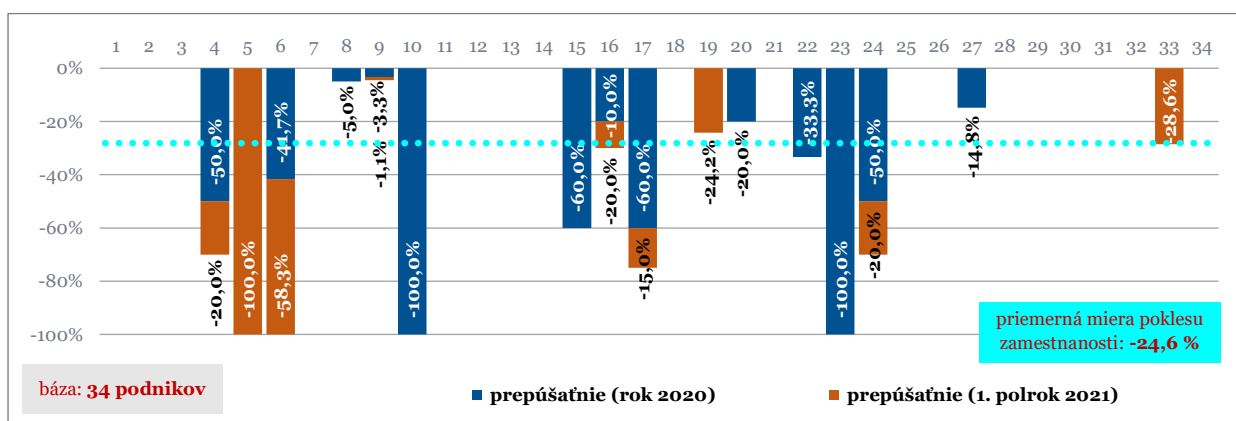
Koronakríza významne negatívne ovplyvnila aj zamestnanosť v stavebných podnikoch, ktoré sa zúčastnili prieskumu. **47 % zo všetkých firiem muselo v dôsledku koronakrízy prepúšťať počas roka 2020 a 27 % všetkých opýtaných prepúšťalo, resp. pripúšťalo prepúšťanie aj počas 1. polroka 2021**.

Prepúšťanie v roku 2020 + prepúšťanie/pravdepodobnosť prepúšťania v 1. polroku 2021 v dôsledku koronakrízy – všetky podniky z radov zamestnávateľov

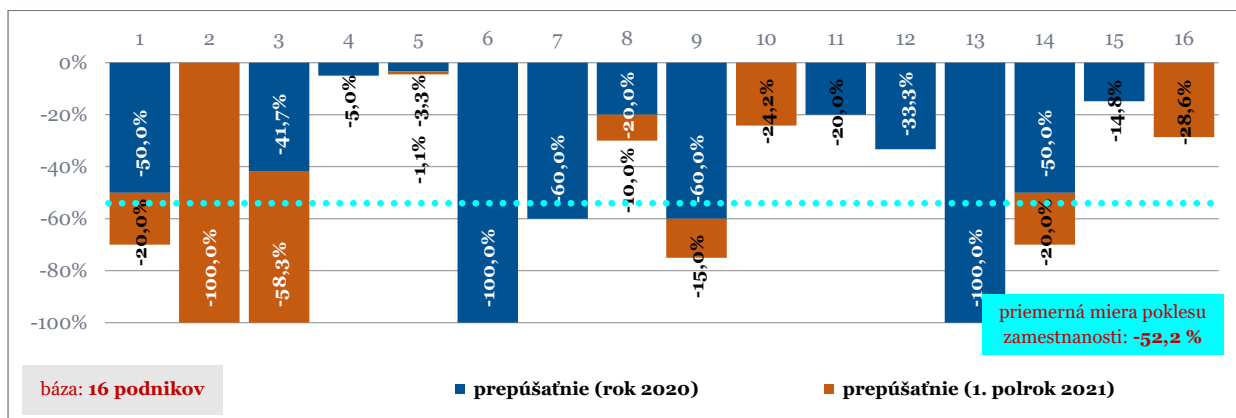
Zdroj: IstroAnalytica pre ZSPS a SZZ

Priemerná miera poklesu zamestnanosti v dôsledku koronakrízy predstavovala u všetkých firiem z radov zamestnávateľov takmer 25 %. Avšak u zamestnávateľov, ktorí museli v dôsledku koronakrízy v roku 2020 a/alebo v 1. polroku 2021 prepúšťať, dosiahla priemerná miera poklesu zamestnanosti dokonca viac ako 52 %.

Miera poklesu zamestnanosti v dôsledku koronakrízy – všetky podniky z radov zamestnávateľov

Zdroj: IstroAnalytica pre ZSPS a SZZ

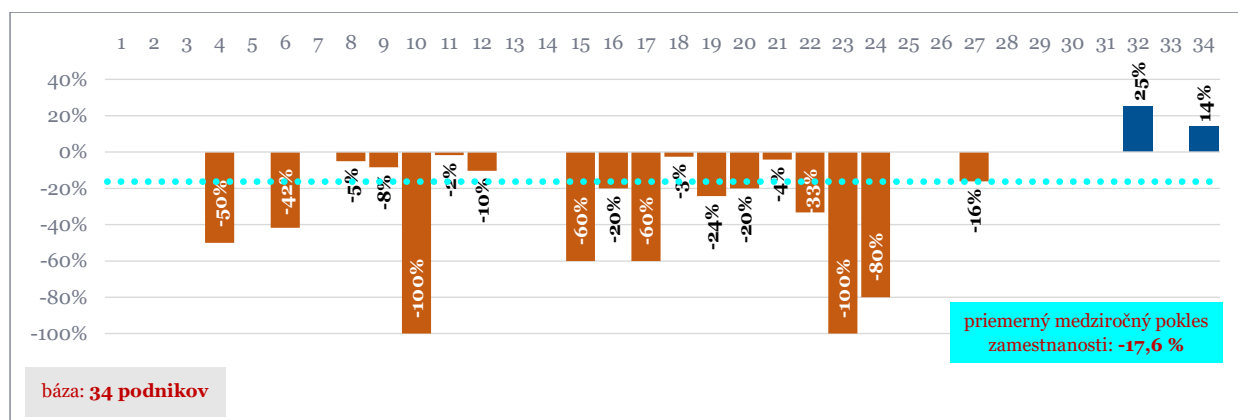

Miera poklesu zamestnanosti v dôsledku koronakrízy – podniky z radov zamestnávateľov, ktoré museli prepúšťať počas roka 2020 a/alebo v 1. polroku 2021

Zdroj: IstroAnalytica pre ZSPS a SZZ

Zaujímavé zistenia prináša aj pohľad na medziročný stav zamestnanosti na začiatku rokov 2020 a 2021. Z porovnania týchto dvoch údajov vyplýva, že **viac ako polovica spoločností z radov zamestnávateľov (53 %) zaznamenala na začiatku roka 2021 medziročný pokles stavu zamestnancov oproti rovnakému obdobiu roka 2020, a to v rozmedzí od 2 do 100 %.** V priemere išlo o **takmer 18 % medziročný pokles stavu zamestnancov.**

Prázdne miesta v grafe predstavujú stavebné spoločnosti z radov zamestnávateľov, ktoré počas koronakrízy neprepúšťali.

Medziročný pokles/nárast stavu zamestnancov – porovnanie obdobia 02/2020 s obdobím 01/2021¹

Zdroj: IstroAnalytica pre ZSPS a SZZ

Nižší stav zamestnanosti na začiatku roka 2021 oproti rovnakému obdobiu roka 2020 do veľkej miery naznačuje opatrnosť zamestnávateľov pri prijímaní nových zamestnancov spôsobenú najmä zhoršujúcou sa ekonomickou situáciou vplyvom v tom čase silnejúcej druhej vlny pandémie koronavírusu a rovnako aj už zmieneným nedostatkom stavebných zákaziek na trhu.

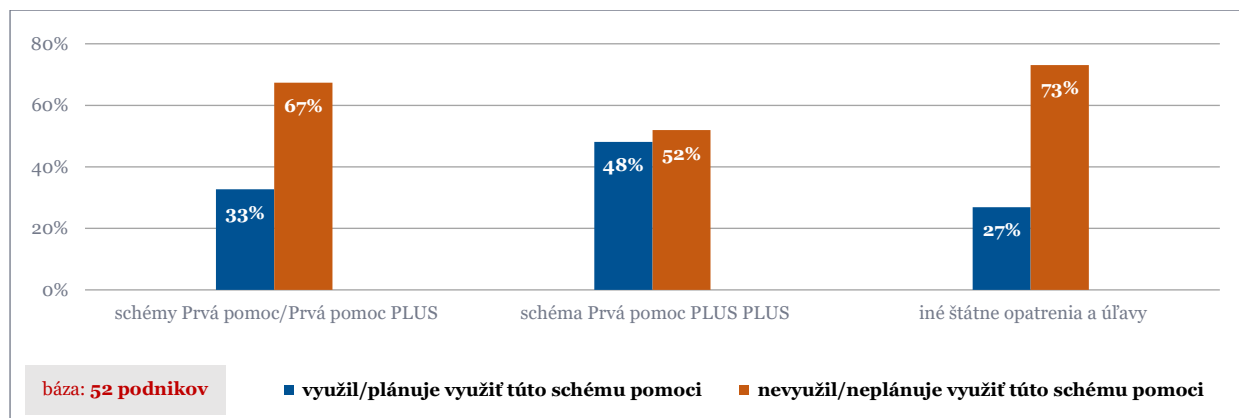
Záujem/využitie štátnej pomoci medzi podnikateľmi pôsobiacimi v stavebníctve

Prieskum v časti týkajúcej sa záujmu o rôzne formy štátnej pomoci firmám a podnikateľom zasiahnutých koronakrízou potvrdil zhoršujúcu sa ekonomickú situáciu v stavebných podnikoch v priebehu 1. a 2. vlny koronakrízy. Počas 1. vlny pandémie koronavírusu sa zúčastnené podniky – hlavne preto, že buď nevedeli splniť podmienky na získanie štátnej pomoci, alebo ich odrádzala jej nízka výška či zdĺhavý a byrokratický spôsob jej získania – snažili **udržať podnikanie najmä prostredníctvom vlastných finančných zdrojov**, dúfajúc v zlepšenie situácie s príchodom teplejších mesiacov. **Až dve tretiny všetkých respondentov (67 %) totiž počas 1. vlny koronakrízy v roku 2020 nevyužilo žiadne z opatrení v rámci schém Prvá pomoc, resp. Prvá pomoc PLUS.**

S príchodom oveľa horšej a dlhšie trvajúcej 2. vlny pandémie koronavírusu, a rovnako aj kvôli kríze na trhu stavebných zákaziek, **na jar 2021 stúpol aj záujem o štátnu podporu zo schémy Prvá pomoc PLUS PLUS** zo strany stavebných firiem, ktoré sa zúčastnili prieskumu. **Túto schému pomoci chceli využiť už viac ako polovica z nich (52 %).**

Najmenší záujem prejavili firmy o rôzne iné štátne podporné opatrenia a úľavy (najmä z dielne ministerstva financií, finančnej správy či ministerstva hospodárstva) – **nevyužilo ich až 73 % všetkých opýtaných.**

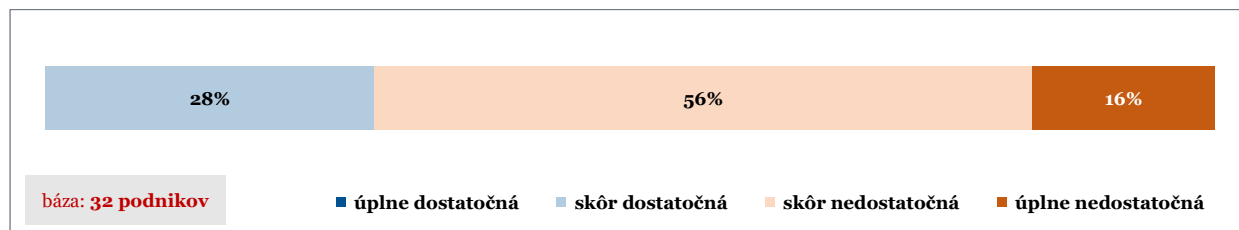
¹ Prázdne miesta v grafe predstavujú stavebné spoločnosti z radov zamestnávateľov, ktoré mali nulový medziročný nárast/pokles počtu zamestnancov v období 02/2020 a 01/2021.

Záujem o štátne schémy pomoci počas 1. a 2. vlny koronakrízy

Zdroj: IstroAnalytica pre ZSPS a SZZ

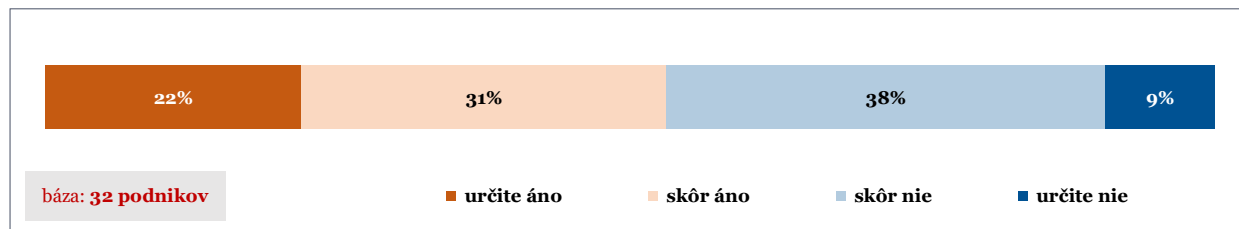
Avšak, pri hodnotení účinnosti štátnej pomoci prevažujú najmä negatívne názory stavebných podnikateľov. **Až 7 z 10 firiem (72 %), ktoré využili aspoň jednu zo schém štátnej pomoci, považovalo túto pomoc štátu za skôr, resp. úplne nedostatočnú.**

Hodnotenie účinnosti štátnej pomoci pri znižovaní negatívnych dopadov koronakrízy – všetky podniky, ktoré využili aspoň jednu schému štátnej pomoci

Zdroj: IstroAnalytica pre ZSPS a SZZ

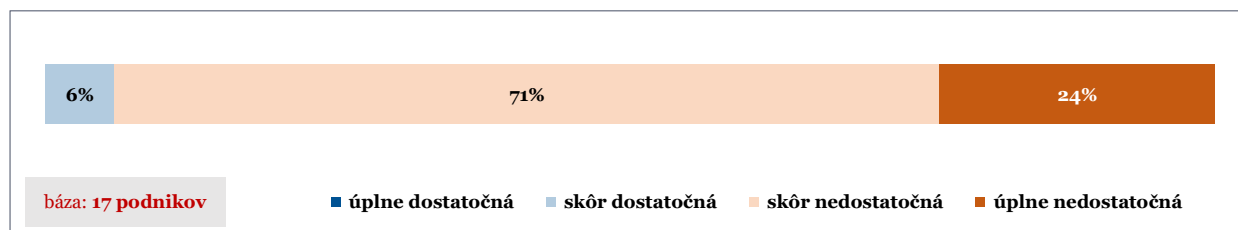
Z výsledkov prieskumu v tejto časti pritom vyplýva, že medzi žiadateľmi o štátnu pomoc prevažovali stavebné podniky, ktoré sa vplyvom pandémie koronavírusu ocitli vo vážnej kríze. **Podľa odpovedí viac ako polovica podnikov (53 %), ktoré žiadali/využili aspoň jednu schému štátnej pomoci, mali doterajšie obe vlny koronakrízy – aj napriek využitej štátnej pomoci – tak negatívne dopady, že skôr, resp. určite ohrozili aj samotnú existenciu ich podniku.**

Miera existenčného ohrozenia podnikania v dôsledku koronakrízy – podniky, ktoré využili aspoň jednu schému štátnej pomoci

Zdroj: IstroAnalytica pre ZSPS a SZZ

Aj preto boli tieto firmy pri hodnotení účinnosti štátnej pomoci oveľa kritickejšie – **až 95 % z nich zhodnotilo poskytnutú štátnu pomoc za úplne nedostatočnú.**

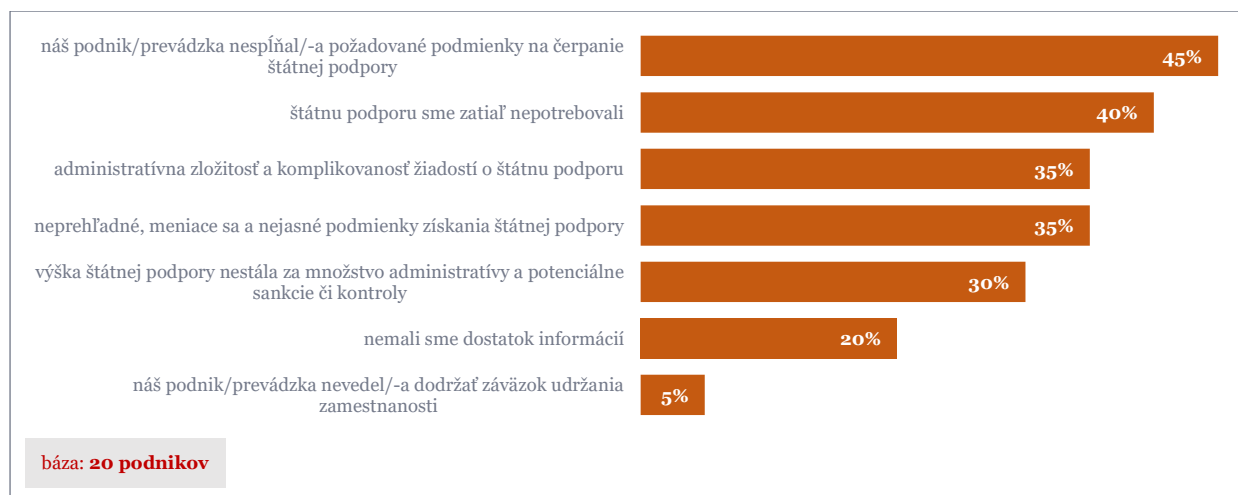

Hodnotenie účinnosti štátnej pomoci pri znižovaní negatívnych dopadov koronakrízy – podniky existenčne ohrozené koronakrízou, ktoré využili aspoň jednu schému štátnej pomoci

Zdroj: IstroAnalytica pre ZSPS a SZZ

Problémy pri využívaní štátnej pomoci, resp. dôvody jej nevyužívania

Firmy, ktoré nečerpali žiadnu štátnu pomoc, **najčastejšie (v 45 % odpovedí) uviedli, že ich podnik nedokázal splniť podmienky na získanie štátnej pomoci.** Druhým najčastejším dôvodom, ktorý uviedlo 40 % stavebných firiem nevyužívajúcich žiadnu pomoc od štátu, bolo, že tieto podniky štátnu pomoc zatiaľ nepotrebovali, a to najmä preto, že **fungovanie podniku udržiavali z vlastných či iných finančných zdrojov, ku ktorým sa vedeli dostať oveľa rýchlejšie.** Približne tretina firiem zdôvodnila nezáujem o štátnu pomoc aj kvôli administratívnej zložitosti a komplikovanosti žiadostí o štátnu podporu (35 %), neprehľadným, meniacim sa a nejasným podmienkam jej získania (35 %), resp. kvôli tomu, že výška štátnej podpory im nestála za množstvo administratívy a potenciálne sankcie či kontroly (30 %).

Dôvody nevyužívania žiadnej formy štátnej podpory – podniky, ktoré nevyužili žiadnu schému štátnej pomoci (možnosť viacerých odpovedí)

Zdroj: IstroAnalytica pre ZSPS a SZZ

Problémy však mali aj spoločnosti, ktoré sa o štátnu pomoc uchádzali. Pri žiadostiach o získanie štátnej podpory bola **najväčším problémom pre viac ako polovicu z nich (56 %) hrozba sankcií pri nesprávnom posúdení ekonomickej situácie**, zvlášť, keď samotné podmienky boli nejasné a menili sa v čase. **Nadpolovičný počet stavebných podnikov (53 %) sa pri žiadostiach o štátnu pomoc „boril“ aj so zložitou a komplikovanou orientáciou v jednotlivých podporných opatreniach, nejednoznačnou informovanosťou alebo s problematickým zisťovaním**, či ich podnik **spĺňa všetky podmienky na poskytnutie štátnej podpory**. **Približne 4 z 10 firiem spôsoboval veľké problémy pri žiadostiach o štátnu pomoc aj zložitý či nezrozumiteľný výpočet poklesu tržieb (44 %) i celková administratívna náročnosť vyplnenia/vybavenia žiadosti o štátnu podporu (41 %).**

Najväčšie problémy pri žiadostiach o získanie štátnej podpory – podniky, ktoré využili aspoň jednu schému štátnej pomoci (možnosť viacerých odpovedí)
Zdroj: IstroAnalytica pre ZSPS a SZZ

Fungovanie stavebných podnikov počas koronakrízy a jej dopady na celkové udržanie podnikania

V súvislosti s udržaním finančnej kondície podniku počas prebiehajúcej koronakrízy si stavbári museli pomôcť najčastejšie sami. **Viac ako polovica (56 %) zástupcov firiem** participujúcich na prieskume totiž uviedla, že **náklady na prevádzku a plnenie si povinností vyplývajúcich z podnikania uhrádzali hlavne z vlastných finančných rezerv, resp. z aktuálnych tržieb podniku**. **Tretím najčastejším spôsobom úhrady nákladov podľa odpovedí 29 % firiem boli pôžičky a dotácie majiteľov (akcionárov) podniku.**

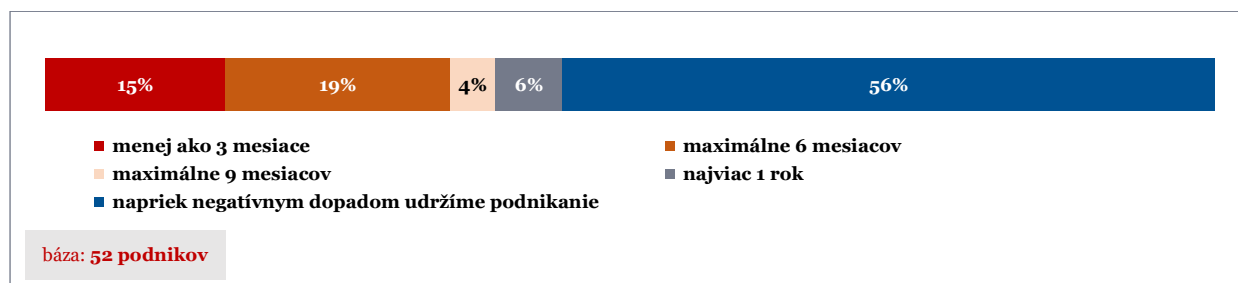
Iba 17 % opýtaných v prieskume uviedlo, že chod podniku sa im darilo udržať aj s pomocou rôznych foriem štátnej pomoci na udržanie pracovných miest a podporu podnikania.

Spôsob uhrádzania nákladov na prevádzku a plnenie ďalších povinností plynúcich z podnikania počas koronakrízy (možnosť viacerých odpovedí)

Zdroj: IstroAnalytica pre ZSPS a SZZ

Avšak, stenčujúce sa vlastné finančné možnosti udržania chodu podniku i nedostatok nových príležitostí na stavebnom trhu počas doterajších vln koronakrízy boli hlavnými dôvodmi, pre ktoré zároveň **až 44 % všetkých firiem, účastníkov prieskumu, uviedlo, že pri pretrvávajúcích negatívnych dopadoch koronakrízy dokážu udržať svoje podnikanie najviac 1 rok**. Zvyšná väčšia polovica subjektov (56 %) uviedla, že ich podnik by dokázali na trhu udržať aj napriek negatívnym dopadom koronakrízy.

Odhad doby udržania podnikania pri pretrvávajúcích dopadoch koronakrízy

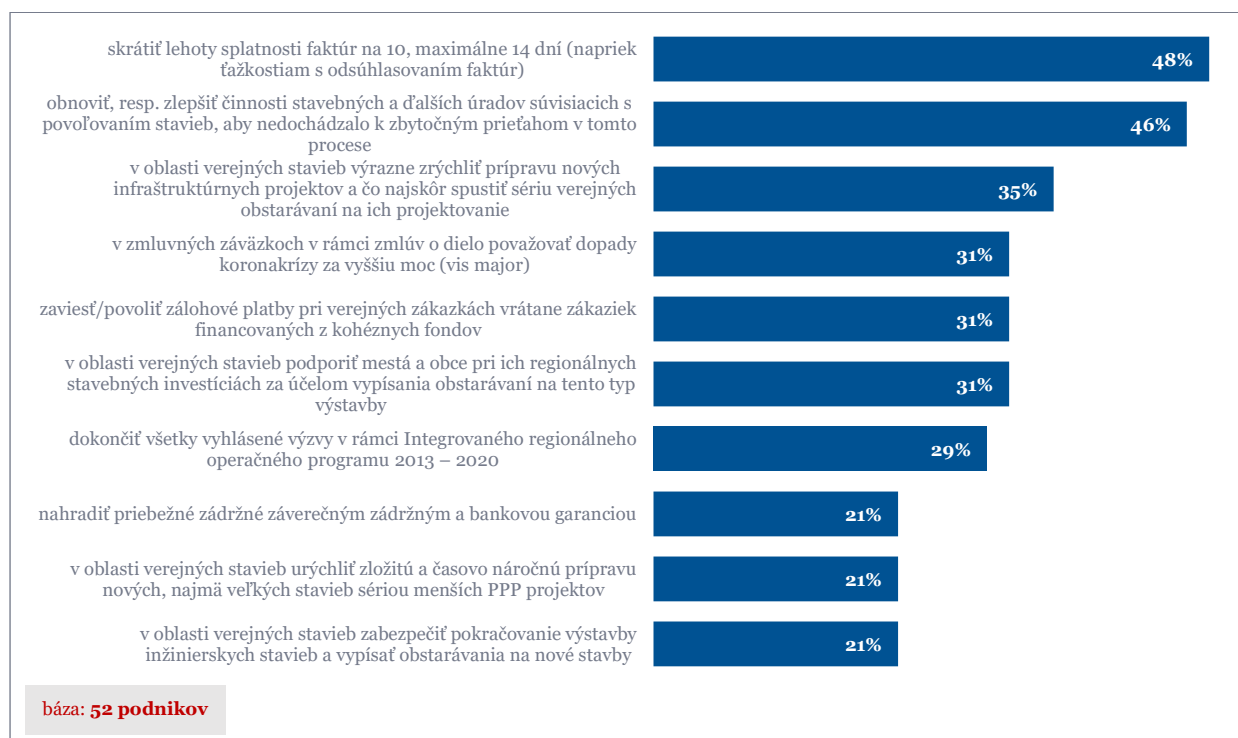
Zdroj: IstroAnalytica pre ZSPS a SZZ

Návrh iných štátnych opatrení, ktoré by najviac pomohli podnikateľom v stavebníctve

Z výsledkov prieskumu o dopadoch koronakrízy na stavebný sektor vyplýva aj ďalší významný fakt – stavebným podnikom by na zotavenie sa, a to nielen z koronakrízy, pomohli iné typy štátnych opatrení. **Takmer polovica zo všetkých respondentov (48 %) uviedla, že štát by stavbárom počas koronakrízy najviac pomohol tým, ak by skrátil lehoty splatnosti faktúr na 10, max. 14 dní, a to aj napriek ťažkostiam s ich odsúhlasovaním. Druhou najčastejšie uvádzanou pomocou stavebnému sektoru zo strany štátu, ktorú označila taktiež takmer polovica účastníkov prieskumu (46 %), bolo udržanie či zlepšenie činnosti stavebných a ďalších úradov, ktorých činnosť súvisí s povoľovaním stavieb, aj počas koronakrízy, aby nedochádzalo k zbytočným prieťahom v tomto procese.**

Do TOP 10 opatrení, ktorými by štát dokázal najlepšie podporiť stavebný sektor pri zotavovaní sa nielen z koronakrízy, zaradili podnikatelia zo stavebných firiem participujúcich na prieskume opatrenia, z ktorých drvivá väčšina súvisí so stagnujúcou oblasťou verejnej výstavby. Išlo o tieto konkrétne opatrenia:

- v oblasti verejných stavieb výrazne zrýchliť prípravu nových infraštruktúrnych projektov a čo najskôr spustiť sériu verejných obstarávaní na ich projektovanie (35 %),
- zaviesť/povoliť zálohové platby pri verejných zákazkách vrátane zákaziek financovaných z kohéznych fondov (31 %),
- v oblasti verejných stavieb podporiť mestá a obce pri ich regionálnych stavebných investíciách za účelom vypísania obstarávaní na tento typ výstavby (31 %),
- v zmluvných záväzkoch v rámci zmlúv o dielo považovať dopady koronakrízy za vyššiu moc/vis major (31 %),
- dokončiť všetky vyhlásené výzvy v rámci Integrovaného regionálneho operačného programu 2013 – 2020 (29 %),
- nahradiť priebežné zádržné záverečným zádržným a bankovou garanciou (21 %),
- v oblasti verejných stavieb urýchliť zložitú a časovo náročnú prípravu nových, najmä veľkých stavieb sériou menších PPP projektov (21 %),
- v oblasti verejných stavieb zabezpečiť pokračovanie výstavby inžinierskych stavieb a vypísať obstarávania na nové stavby (21 %).

TOP 10 iných štátnych opatrení, ktoré by najviac pomohli stabilizovať/udržať podnikanie v stavebnom sektore (možnosť viacerých odpovedí)

Zdroj: IstroAnalytica pre ZSPS a SZZ